

Sürdürülebilirlik ile İlgili Raporlara İlişkin Bir Araştırma

Gamze Ayça KAYA*

ÖZ

İklim değişikliği, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, karbon salınımı ve çevre kirliliği nedenleri ile sürdürülebilirlik konusu işletmeler için daha önemli bir konu haline gelmiştir. Ayrıca çoğu işletme tarafından sürdürülebilirlik raporlarının yayımlanması yaygınlaşmıştır. Bu araştırmanın amacı, BIST sürdürülebilirlik 25 endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili raporlarını analiz etmektir. Araştırmada, içerik analizi kullanılmış ve sürdürülebilirlik ile ilgili raporlardan ulaşılan veriler Maxqda 24 programı ile analiz edilmiştir.

Analizde elde edilen veriler, grafikler ve şekiller ile açıklanmış ve raporlarda, çevresel olarak enerji, ekonomik olarak vergi ve sosyal olarak eğitim kelimelerinin en fazla tekrarlandığı belirlenmiştir. Çevresel olarak karbon salınımı, ekonomik olarak marka yönetimi ve sosyal olarak çocuk işçiliği kelimeleri ise en az sıklıkla ifade edilmiştir. Sürdürülebilir kavramlar açısından raporlarda en fazla sürdürülebilir finansman ve kalkınma, en az ise sürdürülebilir risk ve fırsatlar kelimeleri tekrarlanmıştır. Raporlardaki sürdürülebilirlikle ilgili önceliklendirme matrisleri incelenerek çok yüksek, yüksek ve öncelikli konular da analiz edilmiştir. İlişki matrisi oluşturulmuş, enerji, eğitim, vergi ve su kodlarının diğer kodlarla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Diğer çalışmalardan farklı olarak ekonomik sürdürülebilirlik açısından vergi konusu raporlarda ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca çevresel, ekonomik, sosyal sürdürülebilirlik ile çok yüksek ve yüksek öncelikli kodlar çıkışırken; sürdürülebilir kavramlara ve öncelikli konulara ilişkin kodların çakışmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Raporlar, Maxqda 24, BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi.

JEL Sınıflandırması: M14, M41, M40.

A Study on Sustainability Related Reports

ABSTRACT

Climate change, global warming, depletion of natural resources, carbon emissions and environmental pollution have made sustainability an increasingly important issue for businesses. Furthermore, the publication of sustainability reports has become widespread among most businesses. The purpose of this research is to analyse the sustainability reports of companies listed on the BIST Sustainability 25 Index. In the study, content analysis was used and the data obtained from sustainability-related reports were analysed using the MaxQDA 24 programme.

The data obtained in the analysis were explained with graphs and figures, and it was determined that the words energy as environmental, tax as economic and education as social were repeated the most in the reports. The terms environmental carbon emissions, economic brand management and social child labour were mentioned the least frequently. In terms of sustainable concepts, the terms sustainable finance and development were repeated most frequently in the reports, while sustainable risks and opportunities were repeated least frequently. By examining the sustainability-related prioritization matrices in the reports, very high, high and priority issues were

* Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, e-posta: gamzeayca@firat.edu.tr, ORCID Bilgisi: 0000-0002-4780-5389.

also analyzed. A relationship matrix was created and it was determined that energy, education, tax and water codes were related to other codes. Unlike other studies, the issue of taxation ranks first in reports in terms of economic sustainability. Furthermore, while environmental, economic and social sustainability codes with very high and high priority overlap, it has been concluded that codes relating to sustainability concepts and priority issues do not overlap.

Key Words: Sustainability, Reports, Maxqda 24, BIST Sustainability 25 Index.

JEL Classification: M14, M41, M40.

GİRİŞ

İklim değişikliği, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, karbon salınımı ve çevre kirliliği gibi nedenlerle sürdürülebilirlik konusu, yurt içinde ve yurt dışında gündemde olan konular arasında yer almaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı, işletmeler ve toplum için önemli bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Sürdürülebilirlik araştırmaları, ticari faaliyetlerin çevre üzerindeki görünür etkileri ve çeşitli paydaş grupları arasında artan bilinç nedeniyle her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. Paydaş grupları, faaliyetlerinde sürdürülebilir uygulamaları benimsemeleri için kuruluşlar üzerinde baskı oluşturmakla kalmayıp bu uygulamaları rapor etmektedir (Appiah-Kubi, 2024: 1832). Amerika’da profesyonel yatırımların % 25’inden fazlasını oluşturan sosyal sorumluluk yatırımlarının yükselişi, işletmelerin çevresel ve sosyal politikaların açıklanmasına ve uygulamasına yeni bir odak oluşturmuştur. Çevresel, sosyal politikaları açıklama gerekliliği ve kapsamı hâlâ yoğun bir tartışma konusudur (Gibbons, 2024: 1712). Son yıllarda, sürdürülebilirliğin açıklanması birçok ülkede giderek daha fazla zorunlu hale gelmiştir. Avrupa Birliği (AB), şirketlerin sürdürülebilirlik unsurlarının, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliğinin, finansal ürünlerin sürdürülebilirliğinin, kredi kuruluşlarının çevresel, sosyal ve yönetim risklerinin açıklanmasını düzenleyen mevzuatı kabul ederek bu değişimin ön saflarında yer almaktadır (Hummel ve Jobst, 2024: 320).

Uluslararası Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (ISSB)’nun Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları, 2023 yılında 32414 Sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlamasına tabii işletmelerin belirlenen ölçütlerden (çalışan sayısı iki yüz elli, aktif toplam beş yüz milyon TL, yıllık net satış hâsılatı bir milyar TL) en az ikisini arka arkaya iki raporlama döneminde aşan işletmeler için 01/01/2024 tarihinden itibaren sürdürülebilirlik raporlaması zorunlu hale getirilmiştir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)’nın düzenleme, denetimine tabii olan bankalar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bünyesindeki bankalar hariç bir ölçüte bağlı olmaksızın zorunlu raporlamaya tabiidir. Kapsam dışındaki işletmeler, gönüllülük esasına göre Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına uygun raporlama yapabilmektedir. 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) Md. 88’e ve 04.06.2022 Tarihli 31856 Sayılı Resmî Gazete’deki değişikliklerle bu konudaki yetki, Kamu Gözetimi Kurumu (KGK)’nundur (T. C. Ticaret Bakanlığı, 2024).

Borsa İstanbul (BİST) ve Refinitiv Enformasyon Limited Şirketi (Refinitiv) arasında anlaşma yapılmıştır. Buna göre; BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alması gereken işletmelerin tespit edilmesinde, 2021 yılı itibariyle

Refinitiv'e ait sürdürülebilirlik değerlendirme sonuçları kullanılmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi (XSD25), 21.11.2022 tarihinden itibaren yayımlanmaya başlanmış ve sürdürülebilirlik performansının yüksek, büyük, likit işletmeleri içermesi amaçlanmıştır. Bu endekse, bazı şartları sağlayan işletmeler alınabilmektedir (Şenol, 2023: 148; BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, 2024).

Türkiye'de işletmeler, Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative, GRI) standartlarına göre; çevresel, ekonomik ve sosyal performanslarını raporlamaktadır. GRI standartlarına göre, sürdürülebilirliğin çevresel boyutta; petrol, gaz, kömür, karbon salınımı, tarım, su, enerji, atık yönetimi, biyoçeşitlilik, ekonomik boyutta; kurumsal yönetim, kriz yönetimi, rüşvet, yolsuzlukla mücadele, vergi, mali yapı, marka yönetimi, istihdam ve sosyal boyutta ise eğitim, öğretim, eşit fırsat, ayrımcılık karşıtı, çocuk işçiliği, iş sağlığı, güvenliği, çalışan hakları, sosyal sorumluluk ve müşteri memnuniyet politikaları gibi alt göstergeleri bulunmaktadır.

Çalışmada, sürdürülebilirlik kavramına, konu ile ilgili literatür araştırmasına ilişkin bilgiler açıklandıktan sonra XSD25 endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili raporları incelenerek Maxqda Analytics Pro 24 programı ile analiz edilmiş ve bulgular açıklanmıştır.

I. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Sürdürülebilirlik, bir kaynağın, sistemin uzun vadeli varlığını sürdürebilme yeteneği veya bir sistemin verimliliğinin, etkinliğinin sürdürülmesi olarak tanımlanmaktadır (Akpınar, 2023: 29; Korga ve Aslanoğlu, 2024: 3). Kuruluşlar, çevresel açıdan sorumlu uygulamaları benimsemeye giderek sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaya daha fazla odaklanmaktadır. Sürdürülebilirlik üç temel ilkeyi içermektedir. Bunlar; çevresel, sosyal eşitlik ve ekonomik kalkındır. Sürdürülebilirlik alanı içerisinde ekolojik kaygılar büyük önem taşımaktadır (Santos vd., 2024: 1041). Sürdürülebilirliğin ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç boyutu göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilirliğin sosyal boyutları firmalar tarafından daha az ilgi görmektedir. Aynı durum özellikle gelişmekte olan ekonomilerdeki firmaların sürdürülebilirlik derecelendirmelerinden de anlaşılabilmektedir (Rajesh, 2023: 297).

Sürdürülebilirlik, çevresel, sosyal, ekonomik, işgücü, kârlılık, muhasebe raporlaması gibi farklı spesifik alt konu alanları ile geliştirilmiş bir konudur (Garcia vd., 2024: 2035). Sürdürülebilirlik, tüm dünyada toplumu, hükümetleri, piyasaları ve işletmeleri güçlü bir şekilde etkileyen bir trend haline gelmiştir. Beklentileri karşılamak için çok uluslu şirketlerin çoğu sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gündemlerine almış ve yıllık raporlarına finansal sürdürülebilirlikle ilgili finansal olmayan verileri entegre etmiştir (Kurki ve Jarvenpaa, 2024: 100).

İklim Saydamlık Projesi (Climate Disclosure Platform - CDP), İklim Saydamlık Standartları Kurulu (Climate Disclosure Standards Board - CDSB), GRI, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (International Integrated Reporting Council - IIRC) ve Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board - SASB) gibi uluslararası öneme sahip beş standart belirleyici kurum tarafından sürdürülebilirlik raporlama sistemi oluşturmak için

desteklenmektedir. Eylül 2020'de bu gruplar, zorunlu her şeyi kapsayan kurumsal raporlamanın unsurlarını tanımlamak için “Kapsamlı Kurumsal Raporlamaya Doğru Birlikte Çalışma Niyet Beyanı”nı ortaklaşa yayımlamıştır (Krivogorsky, 2024: 1).

II. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI

Sürdürülebilirlik konusunda yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Yurt içindeki literatür incelendiğinde, sürdürülebilirlik raporları, çevresel, sosyal ve yönetim (environmental, social and governance - ESG) performansı, döngüsel ekonomi ve kurumsal sosyal sorumluluk konularında çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada, sürdürülebilirlik raporları incelendiğinden konu ile ilgili yapılan çalışmalar özetlenmiştir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda ise sürdürülebilirlik performansını iyileştirmede kullanılabilecek araçların neler olduğu, kurumsal sosyal sorumluluk ve ESG performansı gibi sürdürülebilirlikle ilgili benzer konular araştırılmıştır.

Bu çalışmanın diğer çalışmalarla benzerliği, çevresel, ekonomik, sosyal boyutların incelenmesi ve Maxqda programının kullanılmasıdır. Diğer çalışmalardan farklılığı ise endeksteki işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili raporlarının, önceliklendirme matrislerinin incelenerek sürdürülebilir kavramların çok yüksek, yüksek ve öncelikli konuların tespit edilmesi ve analiz edilmesidir.

Gümrah ve Tanç (2018), BİST endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını GRI'daki niteliklerine göre puanlamıştır. Sonuçları karşılaştırarak içerik kalitelerini belirlemiştir. Keskin vd. (2019), dört denetim şirketinin şeffaflık raporlarını Maxqda programı ile analiz etmiş ve yerel kültürel özelliklerin şeffaflık raporlarında farklılık oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır. Saygılı vd. (2020), BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını GRI kapsamında ekonomik, çevresel ve sosyal faktörlerini Nvivo programı ile analiz etmiştir. Ekonomik performans (ekonomik), ürün - hizmetler (çevresel) ve istihdam, iş sağlığı ve güvenliği (sosyal) konularının raporlarda en fazla yer aldığı tespit edilmiştir. İşseveroğlu (2021), BİST'deki sigorta şirketlerinin sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi ile incelemiştir. Ögünç (2021), BİST 100 işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarını Anova ve Kruskal Wallis H testi ile inceleyerek değerlendirmiştir. Sektörler açısından GRI madde rakamlarında farklılık olmadığını fakat GRI kategori rakamlarının farklılık gösterdiğini belirlemiştir.

Aygün ve Kutay (2022), on bağımsız denetçinin teknolojiye güven tutumlarını incelemiş ve verileri Maxqda 22 programı ile analiz etmiştir. Bektaş ve Yücel (2022), son üç yıldaki düzenli olarak entegre rapor yayımlayan işletmeleri Maxqda programı ile incelemiştir. Entegre raporlardaki sosyal sürdürülebilirlik boyutlarında en fazla eğitim ve eşitlik konularına ağırlık verdiklerini belirlemiştir. Karaboğa (2022), T. C. Kalkınma Bakanlığı'nın On Birinci Kalkınma Planı sürdürülebilirlik raporlarını Maxqda programı ile incelemiştir. Raporlarda en fazla çevresel boyutta sağlıklı çevre, ekonomik boyutta büyüme, sosyal boyutta sağlık ve eğitim konularının yer aldığını belirlemiştir. Ayrıca, çevre boyutunun en fazla incelendiği sonucuna ulaşmıştır.

Onocak vd. (2023), BİST sigorta işletmelerinin sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi ile incelemiş ve analizinde Maxqda programını kullanmıştır. İşletmelerin en fazla çevresel boyutta enerji yönetimi, yenilenebilir enerji kaynakları, ekonomik boyutta risk yönetimi ile sosyal boyutta, çalışan hakları ve eğitim konuları üzerinde durduklarını belirlemiştir. Kaldırım ve Kaldırım (2023), XSD25 endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının finansal bilgilerin açıklanmasına ilişkin genel hükümler ve iklimle ilgili açıklamalar standartlarına uyumunu incelemiştir. Raporlardaki açıklamaların genel hükümlere ilişkin standart ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Şendurur ve Acar (2023), XSD25 endeksindeki işletmelerin çevreyle ilgili açıklamalarını analiz etmiş ve çevresel konularda en fazla açıklamayı mali sektörün yaptığını belirlemiştir. Şenocak ve Onat (2023), özel sektörde faaliyet gösteren dört bankanın 2019 – 2020 yıllarındaki entegre raporlarını Maxqda programı ile incelemiştir. Bu bankalarda dijitalleşmeye, güvenliğe, hızlı krediye, risklere, sürdürülebilirlik kavramına ve yapay zekâ konularına öncelik verildiğini tespit etmiştir.

Gökçen ve Kayacan (2024), XSD25 endeksindeki otomotiv işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının çevresel performans göstergelerine uyumunu içerik analizi yöntemi ile incelemiştir. İşletmelerin çevre, iklim değişikliği konusunda hassas olduklarını belirlemiş ve yeterli düzeyde açıklama yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Gürsoy ve Özuyar (2024), XSD25 endeksindeki işletmelerin finans, topluma katkı ve çevre konusundaki davranışları incelenmiştir. İş süreçleri, bilgi paylaşımları sürdürülebilir kalkınma amaçları ile uyumlu olan işletmelerin şeffaflık, hesap verilebilirlik ve güvenilirlik konularında gayret gösterdikleri tespit edilmiştir. Peker (2024), BİST sürdürülebilirlik endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını içerik analizi ile incelemiş ve SPSS ile analiz etmiştir. İşletmelerin çevresel, sosyal ilkelerinin finansal performanslarını yeterli, olumlu olarak etkilemediği sadece özkaynak kârlılıklarını anlamlı, pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Sağlık (2024), uluslararası şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarını Maxqda programı ile incelemiştir. İşletmelerin en fazla sosyal boyutta eğitim – öğretim, ekonomik boyutta kurumsal yönetim ve çevresel boyutta çevresel uyum konuları üzerinde durduklarını belirlemiştir.

Grougiou vd. (2024), sürdürülebilirlik konusunda literatür araştırması yapmış, güçlü, zayıf yönlerini belirlemiş, yazılım desteği, yapay zekâ ve makine öğrenmenin rolünü, sürdürülebilirlik literatüründe yeni ortaya çıkan araçları kullanmanın etik sonuçlarını ve bunların özgünlük, orijinallik ve hesap verebilirlik üzerindeki etkilerini gözden geçirmiştir.

Cortes vd. (2024), inşaat şirketlerinin sürdürülebilirlik konusunu stratejik ve operasyonel yönetim kontrol uygulamalarına nasıl dâhil ettiklerini incelemiştir. Kurumsal sürdürülebilirlik performansını iyileştirmek için hangi kontrol araçlarının ve mekanizmalarının kullanıldığını ve bunların sistematik olarak nasıl ilişkilendirildiğini göstererek değerli bilgiler elde etmiştir. Sonuçlar, stratejik planlama, kültürel ve idari kontrollere odaklanıldığını, uzun vadeli sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma yolunu belirlediklerini, kısa vadeli hedeflerin ise genellikle rapor edilmediğini göstermiştir.

Mohamed vd. (2024), elli yedi Fransız şirketi için kurumsal sosyal sorumluluk ödülü ile sürdürülebilirlik güvence düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Dow Jones Dünya Sürdürülebilirlik Endeksi'ne dâhil olmanın, kurumsal sosyal sorumluluk ödülünün ve Grenelle 2 yasasının yürürlüğe girmesinin sürdürülebilirlik güvence düzeyleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır. Pizzi vd. (2024), GRI ve SASB tarafından yayımlanan kılavuzları kullanarak ESG bilgilerinin açıklanmasıyla ilgili etkileri incelemiştir. Analiz, zorunlu veya gönüllü olarak hazırlanan sürdürülebilirlik raporlarının yaygınlaşmasının, şirketlerin ESG bilgilerini açıklamasına ilişkin sinyal etkileri azalttığını, sürdürülebilirlik raporlama kalitesi ve ESG performansı dikkate alınarak yapılan ek analiz, analistlerin tahminlerinin doğruluğu üzerinde etkilerin varlığını ortaya koymuştur.

Ikpör vd. (2024), Nijerya borsalarında işlem gören büyük işletmeler üzerinde yönetim kurulu yönetişiminin sürdürülebilirlik muhasebesi ve raporlaması üzerindeki etkisini incelemiştir. Yönetim kurulu kapasitesi, yönetim kurulu bağımsızlığı ve yönetim kurulu teşvikleri gibi yönetim kurulu yönetim özelliklerinin sürdürülebilirlik raporlama kalitesini etkileyen önemli faktörler olduğunu belirlemiştir.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, XSD25 endeksindeki işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarının Maxqda Analytics Pro 24 programı ile analiz edilmesi ve bulguların değerlendirilmesidir. Bu amaçla, çevresel, ekonomik, sosyal sürdürülebilirlik konuları, sürdürülebilirlikle ilgili önceliklendirme matrisleri, çok yüksek, yüksek ve öncelikli konular incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik raporları; işletmelerin rekabetlerini artırabilmeleri, çevresel, ekonomik, sosyal konularda bilgilendirme yapmak istemeleri, uluslararası standartlara uygun ölçme, raporlama yapabilmeleri, paydaşlarına ve topluma bahsedilen konularda bilgi vermeleri nedeniyle önemli olarak kabul edilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlarını yayımlayan işletme sayısı giderek artmakta ve işletmeler, sürdürülebilirlik raporları ile paydaşlarını ve toplumu bilgilendirmektedir.

B. Verilerin Toplanması ve Araştırmanın Modeli

Araştırmada kullanılan veriler, işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili yayımladıkları raporlardan elde edilmiştir. Bu raporlara Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) ve işletmelerin internet sayfalarından ulaşılmıştır. Raporlar incelendiğinde, bazı işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili bilgilerini ayrı olarak bazı işletmelerin de bu bilgileri entegre ve faaliyet raporu içerisinde yayımladıkları belirlenmiştir. 2023 yılında konu ile ilgili on dört işletme entegre, dokuz işletme sürdürülebilirlik ve iki işletme de faaliyet raporu yayımlamıştır.

Araştırmanın evreni, yirmi beş işletmeden oluşmaktadır. Örneklem yapmadan işletmelerin 2023 yılındaki raporlarının tamamı araştırmaya alınmıştır. XSD25 endeksinde sürdürülebilirlik raporları, 21.11.2022 tarihinden itibaren yayımlanmaya başlamıştır. Bu nedenle, 2023 yılında yayımlanan raporlar

incelenmiştir. Toplam yirmi beş rapor, Maxqda Analytics Pro 24 programı ile incelenmiş ve araştırmada nitel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Analizde çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlara ilişkin kullanılan anahtar kelimeler (kodlar), GRI standartları ve kaynakçada belirtilen çalışmalar incelenerek belirlenmiştir. Ayrıca, raporların incelenmesi ile elde edilen yeni kodlar da araştırmada kullanılmıştır.

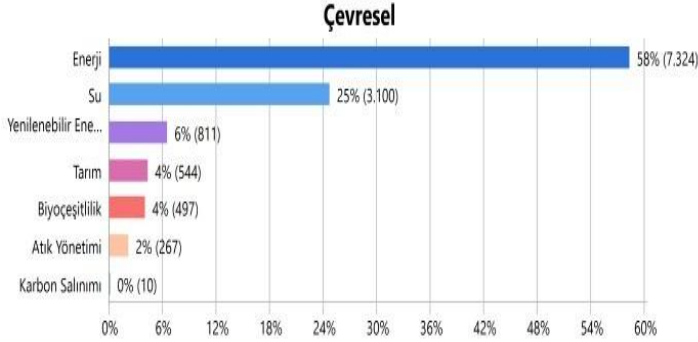
Betimsel ve içerik analizi literatürde yer alan analiz türleridir. Betimsel analiz anlamaya dayalı, içerik analiz ise değerlendirmeye dayalı bir analizdir (Bektaş ve Karaca, 2023: 309). Nitel araştırma, araştırma problemlerinin incelenmesi için çerçevelerin kullanımı ile başlamaktadır. Problemi araştırmak için tümevarım, tümdengelim, örüntü kuran ve veri analizlerini de kapsayan nitel yaklaşım kullanılmaktadır. Nihai rapor ya da sunum, katılımcıların seslerini, araştırmacıların derin düşüncelerini, problem yorumunu, katkısı veya değişimi içermektedir (Creswell, 2023: 45). Nitel araştırmalarda; mülakat, gözlem, doküman inceleme, örnek olay inceleme, odak grup görüşmeleri, yansıtıcı teknikler, kritik olay tekniği, biyografi, günlük, soyut unsurlar ile veri toplanabilmektedir (İslamoğlu ve Alınışık, 2019: 225 – 232; Sığı, 2021: 234). Bu araştırmada veriler, doküman inceleme yöntemi ile elde edilmiştir.

Nitel bilgisayar programları, 1980'lerden itibaren verileri analiz etme sürecini daha sade ve kullanışlı hale getirmiştir. Maxqda, araştırmacıya nitel metinleri sistematik olarak değerlendirmeyi ve yorumlamayı sağlayan bilgisayar yazılım programıdır (Creswell, 2023: 202 - 205). Maxqda programı ücretli bir program olup nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır.

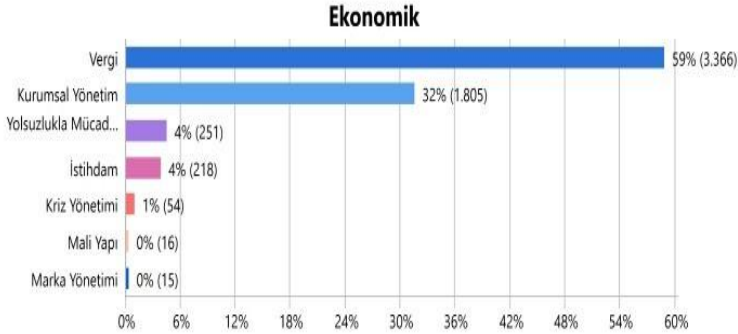
Bilimsel araştırmaların sonuçlarının inandırıcılığı = Güvenilirlik + Geçerlilik formülü ile açıklanmaktadır. Güvenilirlik, çalışma bulgularının tekrarıyla ilişkilidir. Dış güvenilirlik, çalışma bulgularının benzeyen durumlarda da elde edilip edilmeyeceğini, iç güvenilirlik ise farklı kişilerin aynı veri ile aynı bulguları elde edip edilmeyeceğini ifade etmektedir. Geçerlilik, araştırma sonuçlarının doğruluğudur. Nitel araştırmalarda geçerlilik, araştırmacının olguyu olduğu biçimi ile tarafsız olarak incelemesidir. Dış geçerlilik, ulaşılan bulguların benzeyen durumlara aktarılabilirliğini, iç geçerlilik gerçek durumun tespit edilmesi ve ölçülmek istenen durumu hangi seviyede ölçtüğünü açıklamaktadır (Sığı, 2021: 135 – 140). Araştırma sonuçlarının tekrar edilebilir olması, işletmelerin sürdürülebilirlik, entegre raporlarının objektif biçimde incelenmesi nedeniyle bu araştırma güvenilir ve geçerlidir.

C. Bulgular ve Değerlendirilmesi

İşletmelerin raporları Maxqda Analytics Pro 24 programı ile analiz edilmiş ve analiz sonucunda elde edilen bilgiler açıklanmıştır. Çevresel sürdürülebilirlik konusunda enerji, su, yenilenebilir enerji, tarım, biyoçeşitlilik, atık yönetimi ve karbon salınımı ile ilgili veriler Grafik 1'de sunulmaktadır.

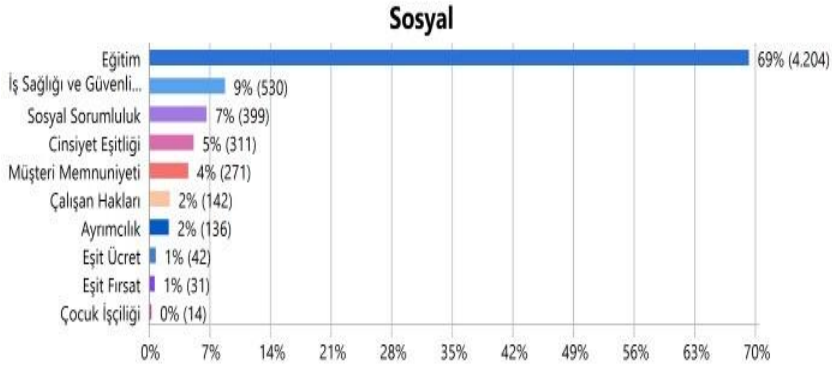
Grafik 1. Çevresel Sürdürülebilirlik İle İlgili Veriler

Çevresel sürdürülebilirlik ile ilgili veriler incelendiğinde; en fazla enerji (7.324), su (3.100) ve en az karbon salınımı kelimelerinin (10) raporlarda sıklıkla ifade edildiği görülmektedir. Enerji, su, yenilenebilir enerji, tarım, biyoçeşitlilik, atık yönetimi ve karbon salınımı gibi konuların raporlarda sıklıkla yer aldığı belirlenmiştir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının oluşturulması, su kaynaklarının, tarım ürünlerinin tükenmesi ya da azalması, temiz su kaynaklarına, tarım ürünlerine, enerji kaynaklarına ulaşılması, karbon salınımının azaltılması, incelenmesi gereken konular arasında yer almaktadır. Ekonomik sürdürülebilirlik konusunda vergi, kurumsal yönetim, yolsuzlukla mücadele, istihdam, kriz yönetimi, mali yapı ve marka yönetimi ile ilgili elde edilen veriler Grafik 2’de açıklanmaktadır.

Grafik 2. Ekonomik Sürdürülebilirlik İle İlgili Veriler

Grafik 2, raporlarda en fazla vergi (3.366), kurumsal yönetim (1.805), yolsuzlukla mücadele (251) ve en az marka yönetimi (15) kelimelerinin geçtiğini göstermektedir. Vergi, kurumsal yönetim, yolsuzlukla mücadele, istihdam, kriz yönetimi, mali yapı ve marka yönetimi gibi konuların raporlarda sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Vergi, kurumsal yönetim ve yolsuzlukla mücadele gibi konuların raporlarda daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal sürdürülebilirlik konusunda eğitim, iş sağlığı ve güvenliği, sosyal sorumluluk, cinsiyet eşitliği, müşteri memnuniyeti, çalışan hakları, ayrımcılık, eşit ücret, eşit fırsat ve çocuk işçiliği ile ilgili elde edilen veriler Grafik 3’de gösterilmektedir.

Grafik 3. Sosyal Sürdürülebilirlik İle İlgili Veriler

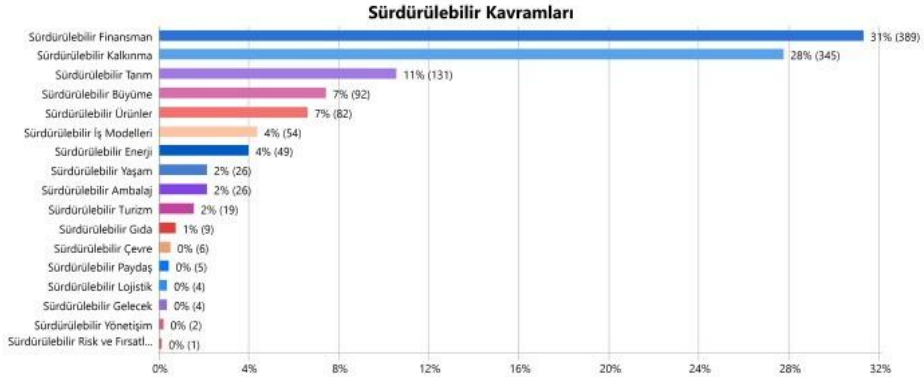

Grafik 3, raporlarda en fazla eğitim (4.204), iş sağlığı ve güvenliği (530), sosyal sorumluluk (399) ve en az çocuk işçiliği (14) kelimelerinin geçtiğini göstermektedir. Cinsiyet eşitliği, eşit ücret ve fırsat gibi gündemdeki konuların da raporlarda yer aldığı görülmektedir. Çevresel, ekonomik, sosyal ve sürdürülebilirlik konusunda en az beş kelime sıklığına göre hazırlanan kod bulutu Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 1. Çevresel, Ekonomik, Sosyal ve Sürdürülebilirlik Kod Bulutu

Şekil 1 incelendiğinde, sürdürülebilirlik, enerji, vergi ve eğitim kelimelerinin raporlarda sıklıkla geçtiği belirlenmiştir. Yenilenebilir enerji, yolsuzlukla mücadele, çalışan hakları, cinsiyet eşitliği, eşit ücret, eşit fırsat, ayrımcılık, karbon salınımı, marka yönetimi, çocuk işçiliği, atık yönetimi, tarım, biyoçeşitlilik, mali yapı, sosyal sorumluluk, kriz yönetimi, müşteri memnuniyeti ve iş sağlığı ve güvenliği gibi diğer kelimelerin de kod bulutu içerisinde yer aldığı görülmektedir. Raporlar incelenerek sürdürülebilir kavramlar tespit edilmiş ve elde edilen veriler Grafik 4’de sunulmuştur.

Grafik 4. Sürdürülebilir Kavramlara İlişkin Veriler

Grafik 4'e göre, raporlarda en fazla yer alan sürdürülebilir kavramı, sürdürülebilir finansman, kalkınma ve tarımdır. Raporlarda en az tekrarlanan sürdürülebilir kavramı ise sürdürülebilir risk ve fırsatlardır. Sürdürülebilir finansman, kalkınma, tarım, büyüme, ürünler, iş modelleri, enerji, yaşam, ambalaj, turizm, gıda, çevre, paydaş, lojistik, gelecek, yönetim, risk ve fırsatlar kelimeleri raporlarda sıklıkla kullanılmıştır. İşletmelerin bu sürdürülebilir kavramları dikkate alarak sürdürülebilirlik politikalarını oluşturmaları gerekmektedir.

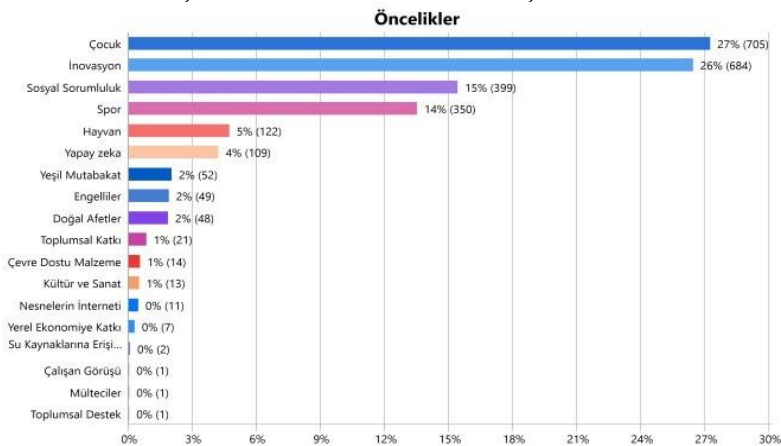
Raporlarda kelime sıklık sayılarının fazla olması, bu ifadelerin daha önemli olduğunu göstermemektedir. Bu nedenle, raporlardaki sürdürülebilirlikle ilgili önceliklendirme matrisleri incelenerek çok yüksek, yüksek ve öncelikli konular belirlenmiştir. İşletmelerin çok yüksek, yüksek ve öncelikli konuları ayrıca analiz edilmiştir.

İşletmelerin yayımladıkları raporlara göre, çok yüksek ve yüksek öncelikli konular; eğitim (4204 kelime, % 19,38), iklim (2045, % 9,43), kurumsal yönetim (1805, % 8,32), risk yönetimi (1423, % 6,56), iklim değişikliği (1053, % 4,85), deprem (655, % 3,02), şeffaf (654, % 3,01), ambalaj (561, % 2,59), dijitalleşme (532, % 2,45), iş sağlığı ve güvenliği (530, % 2,44), enerji verimliliği (521, % 2,40), insan hakları (510, % 2,35), biyoçeşitlilik (497, % 2,29), sürdürülebilir finansman (389, % 1,79), bilgi güvenliği (339, % 1,56), dijital dönüşüm (328, % 1,51), döngüsel ekonomi (317, % 1,46), cinsiyet eşitliği (311, % 1,43), fırsat eşitliği (287, % 1,32), su yönetimi (276, % 1,27), müşteri memnuniyeti (271, % 1,25), atık yönetimi (267, % 1,23), iş etiği (232, % 1,07), siber güvenlik (203, % 0,94), finansal performans (195, % 0,90), iklim krizi (177, % 0,82), yetenek yönetimi (163, % 0,75), çalışan bağlılığı (162, % 0,75), çalışan hakları (142, % 0,65), sürdürülebilir tarım (131, % 0,60), iş sürekliliği (128, % 0,59), su stresi (128, % 0,59), çalışan sağlığı (122, % 0,56), düşük karbon (115, % 0,53), enerji yönetimi (114, % 0,53), gıda güvenliği (110, % 0,51), temiz enerji (106, % 0,49), kurumsal yönetim (99, % 0,46), elektrikli araçlar (99, % 0,46), yenilenebilir enerji kaynakları (91, % 0,42), ekonomik etki (90, % 0,41), sürdürülebilir ürünler (82, % 0,38), kadının güçlenmesi (81, % 0,37), Ar – Ge ve inovasyon (80, % 0,37), hava kalitesi (69, % 0,32), dijital teknolojiler (59, % 0,27), sağlık ve güvenlik (56, % 0,26), dijital bankacılık (55, % 0,25), sürdürülebilir iş modelleri (54, % 0,25), ekonomik performans (52, % 0,24),

ağaçlandırma (51, % 0,24), operasyonel verimlilik (48, % 0,22), dengeli beslenme (45, % 0,21), KOBİ bankacılığı (45, % 0,21), insan sermayesi (40, % 0,18), dijital hizmet (39, % 0,18), çalışan eğitimi (38, % 0,18), karbon ayak izi (37, % 0,17), iklim riskleri (33, % 0,15), müşteri odaklılık (30, % 0,14), yenilikçi uygulamalar (28, % 0,13), su kalitesi (26, % 0,12), çevresel farkındalık (25, % 0,12), sera gazları (24, % 0,11), iş etiği ve uyum (24, % 0,11), fiber altyapı (18, % 0,08), ürün ve hizmet kalitesi (14, % 0,06), ozon tabakası (14, % 0,06), karbon teknolojileri (12, % 0,06), düşük karbonlu teknolojiler (12, % 0,06), dijital müşteri deneyimi (10, % 0,05), hammadde tedariki (10, % 0,05), yetenekleri çekme (10, % 0,05), marka itibarı (10, % 0,05), finansal dayanıklılık (10, % 0,05), yeni çalışma modelleri (9, % 0,04), kimyasal yönetimi (8, % 0,04), güneş enerjisi yatırımları (7, % 0,03), acil durumlara hazırlık (6, % 0,03), adil çalışma koşulları (5, % 0,02), tedarik zincirinin sürdürülebilirliği (5, % 0,02), hammadde yönetimi (5, % 0,02), düşük emisyonlu üretim teknolojileri (5, % 0,02), alternatif enerji kullanımı (3, % 0,01), operasyonel çevresel etki (3, % 0,01), teknoloji ve dijitalleşme (3, % 0,01), yoksullukla mücadele (3, % 0,01), ara eleman yetiştirme (2, % 0,01), yerli teknolojilerin gelişimi (2, % 0,01), rekabate aykırı haller (2, % 0,01), dürüstlük ve hesap verebilirlik (1) ve finansal olmayan risk yönetimi (1)'dir.

İşletmelerin iklim, iklim değişikliği, deprem, dijitalleşme, döngüsel ekonomi, sürdürülebilir tarım, elektrikli araçlar, bilgi güvenliği, iklim krizi, gıda güvenliği, kadının güçlenmesi, ar – ge, inovasyon ve ağaçlandırma gibi konulara çok yüksek ve yüksek öncelik verdiği belirlenmiştir. Gündemde olan konuların işletmeler tarafından çok yüksek ve yüksek öncelik konular olarak belirlendiği görülmektedir. Raporlar incelenerek işletmelerin öncelikli konuları da tespit edilmiştir. İşletmelerin öncelikli konularına ilişkin elde edilen veriler Grafik 5'de gösterilmektedir.

Grafik 5. İşletmelerin Öncelikli Konularına İlişkin Elde Edilen Veriler

Grafik 5 incelendiğinde; çocuk, inovasyon, sosyal sorumluluk, spor, hayvan, yapay zekâ, yeşil mutabakat, engelliler, doğal afetler, toplumsal katkı, çevre dostu malzeme, kültür ve sanat, nesnelerin interneti, yerel ekonomiye katkı,

su kaynaklarına erişim, çalışan görüşü, mülteciler ve toplumsal destek konularının işletmeler için öncelikli konular arasında yer aldığı görülmektedir.

İşletmelerin önceliklendirme matrislerinde çocuk, sosyal sorumluluk, spor, hayvan, engelliler, doğal afetler, toplumsal katkı, kültür ve sanat, çalışan görüşü, mülteciler ve toplumsal destek gibi sosyal konulara daha fazla yer verdiği belirlenmiştir. İşletmeler, inovasyon, yapay zekâ ve nesnelerin interneti gibi yeni gelişmelere, teknolojilere öncelik vermekte ve bu konuda yatırımlar yapmaktadır. İşletmeler, yeşil mutabakat, çevre dostu malzeme, su kaynaklarına erişim gibi çevresel ve yerel ekonomiye katkı gibi ekonomik boyutta yer alan konulara da önceliklendirme matrislerinde yer vermiştir.

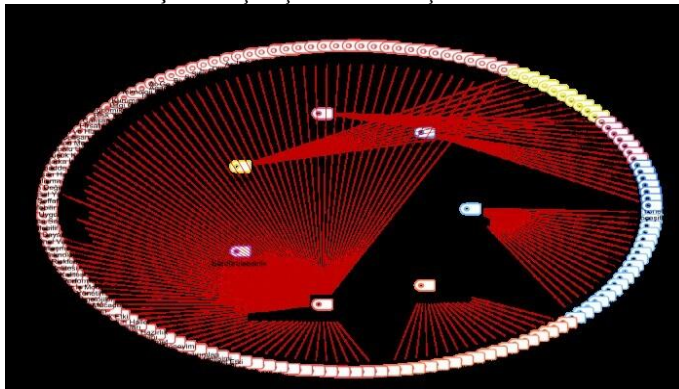
Kod ilişki matrisi, kodlar arasındaki ilişkiyi gösteren ve kesişen kısımları görselleştiren bir araçtır. Çevresel, ekonomik ve sosyal kodlar arasındaki ilişkiyi görselleştirmek amacıyla kod ilişki matrisi oluşturulmuştur. Çevresel, ekonomik ve sosyal kod ilişki matrisine ilişkin veriler Tablo 1’de açıklanmaktadır.

Tablo 1. Çevresel, Ekonomik ve Sosyal Kod İlişki Matrisi

Year	Jan	Feb	Mar	Apr	May	Jun	Jul	Aug	Sep	Oct	Nov	Dec	Total	Avg
1990	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	540	45
1991	12	18	22	28	32	38	42	48	52	58	62	68	560	46.7
1992	14	20	24	30	34	40	44	50	54	60	64	70	580	48.3
1993	16	22	26	32	36	42	46	52	56	62	66	72	600	50.0
1994	18	24	28	34	38	44	48	54	58	64	68	74	620	51.7

Tablo 1 incelendiğinde, enerji (111.565), eğitim (76.861), vergi (59.175) ve su (59.079) kodlarının diğer kodlarla daha fazla ilişkili olduğu görülmektedir. Çakışan kodları belirlemek amacıyla bir model oluşturulmuştur. Bu model, çakışan kodları göstermektedir. Tüm kodlar analiz edilmiş ve çakışan kodlara ilişkin model Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. Çakışan Kodlara İlişkin Model

Şekil 2 incelendiğinde, çevresel, ekonomik, sosyal sürdürülebilirlik ile çok yüksek ve yüksek öncelikli kodların çakıştığı görülmektedir. Sürdürülebilirlik kodu, çevresel, ekonomik, sosyal, çok yüksek ve yüksek öncelikli kodların içerisinde yer almaktadır. Sürdürülebilir kavramlara ve öncelikli konulara ilişkin kodlarda cakısma bulunmamaktadır.

SONUÇ

Finansal bilgilerin yanı sıra çevresel, ekonomik ve sosyal bilgilerin de raporlanması işletmeler için önemli olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, çoğu

işletme çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerine ilişkin bilgileri sürdürülebilirlik ile ilgili raporlarında yayımlamaktadır. Bu çalışmada, işletmelerin 2023 yılına ilişkin sürdürülebilirlik ile ilgili raporları Maxqda Analytics Pro 24 programı ile analiz edilmiş ve analiz sonucunda elde edilen bilgiler açıklanmıştır.

Raporlarda öncelikle çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik konuları ile ilgili kelimeler araştırılmış ve kelimelerin raporlarda kaç kez tekrarlandığı belirlenerek grafikler oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre; raporlarda çevresel olarak enerji, ekonomik olarak vergi ve sosyal olarak eğitim kelimelerinin en fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Çevresel olarak karbon salınımı, ekonomik olarak marka yönetimi ve sosyal olarak çocuk işçiliği kelimeleri ise en az sayıda yer almıştır.

Raporlar incelenerek sürdürülebilir kavramlar tespit edilmiştir. Buna göre; raporlarda en fazla sürdürülebilir finansman ve kalkınma, en az ise sürdürülebilir risk ve fırsatlar kelimeleri yer almıştır. Raporlardaki kelime sıklık sayılarının fazla olması, bu ifadelerin daha önemli olduğunu göstermemektedir. Bu nedenle, raporlarda sürdürülebilirlikle ilgili önceliklendirme matrisleri incelenerek çok yüksek, yüksek ve öncelikli konular belirlenerek analiz edilmiştir.

İklim, iklim değişikliği, deprem, dijitalleşme, döngüsel ekonomi, bilgi güvenliği, iklim krizi, gıda güvenliği, kadının güçlenmesi, ar – ge, inovasyon ve ağaçlandırma gibi konuların çok yüksek ve yüksek öncelikli, çocuk, sosyal sorumluluk, spor, hayvan, engelliler, doğal afetler, toplumsal katkı, kültür ve sanat, çalışan görüşü, mülteciler ve toplumsal destek gibi sosyal konuların öncelikli konular arasında yer aldığı belirlenmiştir. İşletmelerin inovasyon, yapay zekâ ve nesnelerin interneti gibi yeni gelişmelere ve teknolojilere öncelik verdiği yeşil mutabakat, çevre dostu malzeme, su kaynaklarına erişim gibi çevresel ve yerel ekonomiye katkı gibi ekonomik boyutta yer alan konulara da önceliklendirme matrislerinde yer verdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çevresel, ekonomik ve sosyal kod ilişki matrisi incelenmiştir. Enerji, eğitim, vergi ve su kodlarının diğer kodlarla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çakışan kodlara ilişkin model oluşturulmuştur. Bu modele göre; çevresel, ekonomik, sosyal sürdürülebilirlik ile çok yüksek, yüksek öncelikli kodların çakıştığı, sürdürülebilir kavramlara ve öncelikli konulara ilişkin kodlarda çakışma bulunmadığı belirlenmiştir.

Çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik konuları açısından Bektaş ve Yücel (2022)'in, Karaboğa (2022)'nin ve Sağlık (2024)'in çalışmalarında sosyal boyutta en fazla eğitim konusunun, Onocak vd. (2023)'nin çalışmasında çevresel boyutta en fazla enerji konusunun yer aldığı belirlenmiştir. Bahsedilen çalışmalardaki sonuçlar, bu çalışmadaki sonuçlarla uyusmaktadır. Bu çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak ekonomik sürdürülebilirlik açısından vergi konusunun raporlarda ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak endeksteki işletmelerin sürdürülebilirlik ile ilgili raporları, önceliklendirme matrisleri incelenerek sürdürülebilir kavramlar, çok yüksek, yüksek ve öncelikli konular belirlenerek

analiz edilmiştir. Bu nedenle, araştırmadaki bulguların literatüre ve araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Yönetim ve Ekonomi Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Doç. Dr. Gamze Ayça KAYA tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Aygün, M. ve Kutay, Nilgün (2022). Muhasebe Denetiminde Büyük Veri Analizi Kullanımına Yönelik Güven Tutumunun İncelenmesi: Nitel Bir Araştırma. *Bmij*, 10(4), 1273–1292, Doi: <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v10i4.2131>.
- Akpınar, M. E. (2023). Sürdürülebilir Yeşil Ekonomi Vizyonu Doğrultusunda Stratejik Karar Destek Sistemlerinin Kullanılması. M. E. Akpınar, E. Şenol (eds.). *Sürdürülebilirlik Odaklı İş Modelleri İşletmeler İçin Çevresel ve Ekonomik Stratejiler* İçinde, 29 – 40. Eğitim Yayınevi.
- Appiah - Kubi, E. (2024). Stakeholder Pressure and Smes Sustainability Information Disclosures: Why Perceived Benefits and Sustainability Knowledge Matter. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 1832 – 5912, Doi: 10.1108/JAOC-11-2023-0191.
- Bektaş, O. ve Yücel, E. (2022). Entegre Raporlamada Sosyal Sürdürülebilirlik: Türkiye’de Yayımlanan Entegre Raporların İçerik Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 96, 59 – 84.
- Bektaş, O. ve Karaca, M. (2023). Nitel Veri Analizi. O. Bektaş, G. Şahin (eds.). *Nitel Araştırma Süreci ve Uygulamaları* İçinde, 309 – 316. Elazığ: Asos Yayınları.
- Borsa İstanbul, Sürdürülebilirlik Endeksleri. <https://www.borsaistanbul.com/tr/bist-surdurulebilirlik-endeksleri> (Erişim Tarihi: 19.11.2024).
- Cortes, D., Traxler, A. A. ve Greiling, D. (2024). Management Control Practices For The Sustainability Transformation In The European Construction Industry. *Journal of Accounting & Organizational Change*, 20(6), 156 – 177, Doi: 10.1108/JAOC-11-2023-0209.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. 7. Baskı. A. Budak, İ. Budak (çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Garcia, J. C., Rosete, P. ve Barros, R. H. (2024). Sustainability Accounting Reporting: Issues For The Automobile Industry. *Meditari Accountancy Research*, 32(6), 2034 – 2052, Doi: 10.1108/MEDAR-07-2021-1386.
- Gibbons, B. (2024). The Financially Material Effects of Mandatory Nonfinancial Disclosure. *Journal of Accounting Research*, 62(5), 1711 – 1754, Doi: 10.1111/1475-679X.12499.
- Gökçen, B. A. ve Kayacan, A. (2024). Bist Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde Yer Alan Otomotiv Şirketlerinin Çevresel Sürdürülebilirlik Performanslarının İçerik Analizi İle Değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 19(61), Issn: 2147-5377, 77 – 94, Doi: 10.14783/maruoneri.1372858.
- Grougiou, V., Anagnostopoulou, S. ve Tingey-Holyoak, J. L. (2024). Sustainability Literature Review Research: Advancing Theory And Practice. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 15(5), 1017 – 1037, Doi: 10.1108/SAMPJ-03-2024-0198.
- Gümrah, A. ve Tanç, Ş. G. (2018). Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Kalitesi: Bist Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Özel Sayı, 20, 334 – 357.
- Gürsoy, Ç. ve Özuyar, P. (2024). Bist Sürdürülebilirlik 25 Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Konusuna Yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (AÜİİBFD)*, 25(3), 441–464, Doi: 10.53443/anadoluibfd.1440136.

- Hummel, K. ve Jobst, D. (2024). An Overview of Corporate Sustainability Reporting Legislation in the European Union. *Accounting in Europe*, 21(3), 320–355, <https://doi.org/10.1080/17449480.2024.2312145>.
- Ikpor, I. M., Akanu, O. O., Ugwu, J., Udu, G. O. C., Ulo, F. U., Achilike, N., Adama, L. ve Oganezi, B. (2024). Influence of Board Governance Characteristics on Sustainability Accounting and Reporting in a Developing Country: Evidence from Nigeria Large Businesses. *Sage Open*, 1 – 14, Doi: 10.1177/21582440231224235.
- İslamoğlu, H. ve Alnıaçık, Ü. (2019). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 6. Baskı. Yayın No: 3949. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- İşseveroğlu, G. (2021). Sürdürülebilir Sigortacılık İçin Sürdürülebilirlik Açıklamaları: BİST Sigorta Şirketleri Faaliyet Raporlarının İçerik Analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 92, 47 – 60.
- Kaldırım, Y. ve Kaldırım, Z. (2023). Sürdürülebilirlik Raporlarının Ifrs S1'e Uyumu: Bist Sürdürülebilirlik 25 Endeksine Yönelik Araştırma. *VII. International Symposium On Accounting And Finance*, 1 - 4 November, Trabzon, 174 – 181.
- Karaboğa, F. (2022). Sürdürülebilirliğin Üç Temel Boyutu: On Birinci Kalkınma Planı İçerik Analizi. *Sürdürülebilir Çevre Dergisi*, 2(2), 76 – 84.
- Keskin, D. A., Tutar, S. ve Yazgan, K. F. (2019). Şeffaflık Raporlarının Hofstede-Gray Modeliyle Muhasebe Kültürü Açısından Karşılaştırılması: Türkiye, Nijerya, Letonya ve İngiltere Örneği. *Proceedings of MODAV 16th International Conference on Accounting-MODAVICA*, 100 – 108.
- Krivogorsky, V. (2024). Sustainability Reporting with Two Different Voices: The European Union and the International Sustainability Standards Board. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 56, 100635, <https://doi.org/10.1016/j.intaccaudtax.2024.100635>.
- Korga, S. ve Aslanoğlu, S. (2024). Sürdürülebilirlik Raporlamasında Sürdürülebilirlik Göstergelerinin Önem Düzeylerinin Belirlenmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 102, 1 – 18, issn: 2146-3042, Doi: 10.25095/mufad.1425008.
- Kurki, M. ve Jarvenpaa, M. (2024). Engaging Management Accountants in Corporate Sustainability. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 37(9), 100 – 127, Doi: 10.1108/AAAJ-02-2023-6292.
- Onocak, D., Demir, M. ve Köse, Ö. (2023). Bist'te İşlem Gören Sigorta İşletmelerinin Sürdürülebilirlik Raporlarının İçerik Analizi İle Değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, DÜSBED, 32, 368 – 394.
- Öğünç, H. (2021). BİST 100 Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının Sektörler Açısından İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 24(2), 340 – 351.
- Mohamed, M. B., Klibi, E. ve Damak – Ayadi, S. (2024). Does CSR Award Affect Sustainability Assurance Levels? *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 1985 – 2517, doi: 10.1108/JFRA-07-2023-0403.
- Peker, A. A. (2024). Sürdürülebilirlik İlkeleri Uyum Çerçevesi Bağlamında Üç Boyutlu Raporlamanın İşletme Performansına Etkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 102, 19 – 38.
- Pizzi, S., Caputo, F. ve Nuccio, E. (2024). Do Sustainability Reporting Standards Affect Analysts' Forecast Accuracy? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 15(2), 330 – 354, Doi: 10.1108/SAMPJ-04-2023-0227.
- Rajesh, R. (2023). Grey Markov Models For Predicting The Social Sustainability Performances Of Firms. *Social Indicators Research*, 168, 297 – 351, <https://doi.org/10.1007/s11205-023-03132-7>.
- Sağlık, A. M. (2024). Uluslararası Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. *İçtimaiyat*, 8(2), 402 – 416.
- Santos, A. S. S., Moreira, M. R. A. ve Sousa, P. S. A. (2024). Environmental Sustainability Balanced Scorecard: A Strategic Map for Joint Action by Municipalities. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 2040 – 8021, Doi: 10.1108/SAMPJ-11-2022-0588.

- Saygılı, E., Yargı, S. G. ve Erginer, D. (2020). Halka Açık Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporları Analizi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 27(2), 239 – 261.
- Şendurur, U. ve Acar, M. (2023). Yeşil Muhasebe: BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi Üzerinde Bir Uygulama. *VII. International Symposium On Accounting And Finance*, 1 - 4 November, Trabzon, 222 – 227.
- Şenocak, N. ve Onat, O. K. (2023). Entegre Raporlarda İçerik Analizi: Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama. *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 24(3), 362 – 382.
- Şenol, M. E. (2023). Sürdürülebilirliğin Hisse Senedi Performansına Etkisi: Bist Sürdürülebilirlik Endeksi 25 Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. M. E. Akpınar, E. Şenol (Eds.). *Sürdürülebilirlik Odaklı İş Modelleri İşletmeler için Çevresel ve Ekonomik Stratejiler İçinde*, 145 – 154. Eğitim Yayınevi.
- Sığı, Ü. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. 2. Baskı. Yayın No: 3751. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı (2 Nisan 2024). Duyurular. <https://ticaret.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 16.11.2024).

SUMMARY

Sustainability is a topic of discussion both domestically and internationally due to reasons such as climate change, global warming, depletion of natural resources, carbon emissions and environmental pollution. The concept of sustainability is considered an important concept for businesses and society.

The purpose of this research is to analyse the sustainability reports of companies in the XSD25 index using the Maxqda Analytics Pro 24 programme and to evaluate the findings. To this end, environmental, economic and social sustainability issues, sustainability-related prioritisation matrices, and very high, high and priority issues were examined.

Sustainability reports are considered important because they enable businesses to increase their competitiveness, provide information on environmental, economic and social issues, measure and report in accordance with international standards, and inform their stakeholders and the public on the aforementioned topics. The number of businesses publishing sustainability reports is steadily increasing, and businesses are informing their stakeholders and society through sustainability reports.

This study is similar to other studies in that it examines environmental, economic and social dimensions and uses the Maxqda programme. However, it differs from other studies in that it examines the sustainability reports and prioritisation matrices of the companies in the index to identify and analyse sustainability concepts that are very high, high and priority issues.

The data used in the study was obtained from reports published by companies on sustainability. These reports were accessed via the Public Disclosure Platform (KAP) and the companies' websites. Upon examination of the reports, it was determined that some companies published their sustainability information separately, while others published this information integrated within their activity reports. In 2023, fourteen companies published integrated reports, nine companies published sustainability reports, and two companies published activity reports.

The research population consists of twenty-five companies. All of the companies' reports for 2023 were included in the research without sampling. Sustainability reports in the XSD25 index began to be published on 21 November

2022. Therefore, reports published in 2023 were examined. A total of twenty-five reports were examined using the Maxqda Analytics Pro 24 programme, and qualitative data analysis was used in the research. The keywords (codes) used in the analysis relating to environmental, social and economic dimensions were determined by examining the GRI standards and the studies mentioned in the bibliography. In addition, new codes obtained from the examination of the reports were also used in the research.

According to the data obtained, the terms energy in environmental terms, tax in economic terms, and education in social terms were found to appear most frequently in the reports. The terms carbon emissions in environmental terms, brand management in economic terms, and child labour in social terms appeared the least frequently.

The reports were examined to identify sustainable concepts. Accordingly, the terms sustainable finance and development appeared most frequently in the reports, while sustainable risks and opportunities appeared least frequently. The high frequency of these terms in the reports does not necessarily indicate that they are more important. Therefore, sustainability-related prioritisation matrices in the reports were examined, and topics of very high, high, and priority importance were identified and analysed.

Climate, climate change, earthquakes, digitalisation, circular economy, information security, climate crisis, food security, women's empowerment, ar – ge, innovation and afforestation are considered very high and high priority, while social issues such as children, social responsibility, sports, animals, people with disabilities, natural disasters, social contribution, culture and arts, employee opinion, refugees and social support are considered priority issues. It has been concluded that businesses prioritise new developments and technologies such as innovation, artificial intelligence, and the internet of things, and also include topics such as the green agreement, environmentally friendly materials, and access to water resources, which contribute to the environment and the local economy, in their prioritisation matrices.

The environmental, economic and social code relationship matrix has been examined. It has been concluded that the energy, education, tax and water codes are related to other codes. Furthermore, a model has been developed for overlapping codes. According to this model, it has been determined that codes with very high and high priority overlap with environmental, economic and social sustainability, while there is no overlap in codes related to sustainability concepts and priority issues.